

PUHUTAAN SUOSTUMUKSESTA!

Matti Pihlajamaa & Emma Åman
Amnesty International Suomen osasto
matti.pihlajamaa@amnesty.fi &
emma.aman@amnesty.fi

TAPAAMISEN SISÄLTÖ

- Koulutuskokonaisuuden sisällöt
- Johdatus seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen ja muihin seksuaalioikeuksiin
- Puhutaan suostumuksesta! -materiaalin pedagogisia harjoituksia
- Purku: ”Minä suostumuskulttuurin vahvistajana”
- Seuraavat askeleet

SUOSTUMUS JA SATEENKAARI KOULUSSA

Koulutuskokonaisuuden oppimistavoitteet:

- Syvennät taitojasi sukupuolistuneen väkivallan tunnistamiseksi, puuttumiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi koulun toimintakulttuurissa
- Saat ihmisoikeus- ja tutkimusperustaisia työkaluja suostumuksen ja seksuaalioikeuksien käsittelemiseksi eri aineiden opetuksessa
- Opit lisää sukupuoli- ja normitietoisesta kasvatuksesta

SUOSTUMUS JA SATEENKAARI KOULUSSA

Koulutuskokonaisuuden kulku:

- 1. tapaaminen: Matti Pihlajamaa ja Emma Åman, Amnesty
 - Seksuaalioikeudet, suostumus ja sukupuolistuneen väkivallan tunnistaminen
 - Pedagogisia työkaluja suostumuskulttuurin vahvistamiseksi
- 2. tapaaminen: Lotte Telakivi, Seta
 - Sukupuoli- ja normitietoinen kasvatus
 - Sateenkaarinuorten kokema seksuaalinen häirintä
- 3. tapaaminen: Satu Lidman, EraseGBV-tutkimushanke
 - Sukupuolistuneen väkivallan osapuolten kohtaaminen
 - Toimintakulttuurin muutoksen edistäminen
- Hankkeen loppuseminaari Oodissa ja Teamsissä ti 28.11. klo 13.00-16.30

Tapaamisten lisäksi koulutuskokonaisuus sisältää itsenäisesti tehtäviä ennakko- ja välitehtäviä.

TURVALLISEMPI OPPIMISYMPÄRISTÖ

- Voimme jokainen myötävaikuttaa turvallisemman tilan luomiseen
- Kunnioitamme jokaisen henkilön rajoja ja itsemääritystä
- Kysymykset, erehdykset ja virheiden tekeminen ovat sallittuja ja kuuluvat oppimiseen
- Kannustamme kaikkia osallistujia kuuntelemaan omia tunteitään sekä ottamaan taukoja, mikäli oma hyvinvointi sitä vaatii
- Osallistuminen koulutuksen kaikkiin osioihin on vapaaehtoista
- Syrjintä, ahdistelu ja henkilöön menevä puhe on kiellettyä

TURVALLISEMPI OPPIMISYMPÄRISTÖ

Mikä tekee sinulle tilasta turvallisemman tai turvattoman?

Kirjoita yksi asia, jonka toivot huomioitavan koulutuksen aikana.

PUHUTAAN SUOSTUMUKSESTA!

- Kehitetty yhdessä nuorten aktivistien, opettajien, tutkijoiden ja muiden järjestöjen kanssa
- Materiaalissa taustatietoa, nuorten kanssa tehtäviä harjoituksia, toimintavinkkejä nuorille aktivisteille sekä materiaalivinkkejä
- Soveltuu suostumuksen ja seksuaalioikeuksien käsittelemiseen erityisesti yläkouluikäisten ja 2. asteella opiskelevien nuorten kanssa
- Toimintavinkkien hyödyntäminen yksittäisinä harjoituksina, kokonaisina oppitunteina tai työpajoina sekä monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa

MIKSI JUURI TÄMÄ MATERIAALI?

- *"Harjoituksissa on käytetty **samaistuttavia ja realistisia esimerkkejä**, eikä nuorten omaa osaamista myöskään ole aliarvioitu"*
- *"Tässä materiaalissa on hyvin otettu huomioon **nuorten moninaisuus**. Materiaali osoittaa, miten monenlaisessa muodossa seksuaalista häirintää voi esiintyä, ja miten häirintä voi koskettaa hyvinkin erilaisia ihmisiä."*
- *"Materiaali on **helppokäyttöistä**, ja opettaja pystyy kätevästi hyödyntämään sitä oppitunneilla. Kaikkiin käsiteltäviin aiheisiin löytyy perusteellisesti faktaa ja pohjatietoa, mikä on hyvä **taustatuki** opettajalle"*

Seksuaaliväkivallan ehkäisemiseksi on tärkeää luoda sellaista asenneilmapiiriä, jossa seksuaalisesta kanssakäymisestä ja siihen liittyvästä suostumuksesta pystytään puhumaan avoimesti jo nuoresta lähtien!

1. TAPAAMISEN ENNAKKOTEHTÄVÄ

Kuuntele yksi itse valitsemasi podcast-jakso, joka käsittelee seksuaalioikeuksia. Valmiita podcast-vaihtoehtoja löydät Amnestyn [Puhutaan suostumuksesta! -materiaalista](#) (s. 70), mutta voit myös hyödyntää sinua kiinnostavaa podcastia listan ulkopuolelta. Pohdi jaksoa kuunnellessasi seuraavia kysymyksiä ja kirjaa niistä itsellesi muistiinpanoja alle.

- Millaisia esteitä seksuaalioikeuksien toteutumisessa on? Miten niiden toteutumista voidaan edistää?
- Mitä ajatuksia podcast herätti sinussa?
- Mistä yhdestä asiasta olet jonkun puhujan kanssa samaa mieltä? Entä mistä asiasta olet eri mieltä?

SEKSUAALIOIKEUDET KUULUVAT KAIKILLE

SEKSUAALIOIKEUDET

ovat jokaiselle kuuluvia ihmisoikeuksia. Ne takaavat sen, että kaikki saavat päättää omaan seksuaalisuuteensa ja kehoonsa liittyvistä asioista. Valtioiden tulee turvata seksuaalioikeuksien toteutuminen. Jokaisella on myös velvollisuus kunnioittaa muiden oikeuksia.

OIKEUS OMAAN SEKSUAALISUUTEEN

Jokaisella on oikeus seksuaaliseen nautintoon ja turvalliseen seksuaalielämään. Kaikkien osapuolten suostumus on seksuaalisen nautinnon lähtökohta, eikä ketään saa painostaa tai pakottaa seksuaaliseen kanssakäymiseen.

OIKEUS TIETOOIN SEKSUAALISUUDESTA

Jokaisella on oikeus saada laadukasta ja kokonaisvaltaista seksuaalikasvatusta. Seksuaalikasvatuksen tulee tarjota monipuolista tietoa seksuaalisuudesta ja seksuaalioikeuksista ikätason mukaisesti.

OIKEUS SUOJELLA ITSEÄÄN JA TULLA SUOJELLUKSI

Jokaisella on oikeus keholliseen koskemattomuuteen sekä päättää omasta avioitumisestaan. Ihmisiä on suojeltava seksuaaliselta häirinnältä, raiskauksilta sekä kaikelta muulta sukupuoleen perustuvalta väkivallalta.

OIKEUS SEKSUAALI- JA LISÄÄNTYMIS-TERVEYSPALVELUIHIN

Jokaisella on oikeus turvalliseen synnytykseen, ehkäisyyn, turvalliseen aborttiin, seksitautien hoitoon sekä muihin seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluihin. Palveluiden tulee olla saatavilla kaikille.

OIKEUS NÄKYÄ

Jokaisella on oikeus näkyä yhteiskunnassa sellaisena kuin on ilman pelkoa syrjinnästä ja väkivallasta. Kaikki ihmiset saavat määrittellä oman seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuoli-identiteettinsä tai olla määrittelemättä niitä.

OIKEUS YKSITYISYYTEEN

Jokaisella on oikeus tehdä yksityisiä ja yksilöllisiä päätöksiä omaan seksuaalisuuteensa liittyen. Seksuaaliterveyspalveluiden tulee olla yksityisiä ja luottamuksellisia.

OIKEUS VAIKUTTAA

Jokaisella on oikeus ja velvollisuus vaikuttaa omien ja muiden seksuaalioikeuksien toteutumiseen. Tähän kuuluvat sekä päätökset omasta kehosta että mahdollisuus vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon.

JOKAISELLA ON OIKEUS ELÄÄ VAPAANA VÄKIVALLASTA

- Seksuaalinen itsemääräämisoikeus ja oikeus fyysiseen koskemattomuuteen ovat seksuaalioikeuksien kulmakiviä.
- Seksuaaliväkivalta perustuu yhteiskunnassa vallitseviin epätasa-arvoisiin valtasuhteisiin sukupuolten välillä.
- Seksuaaliväkivalta kohdistuu useimmiten naisiin ja tyttöihin sekä eri vähemmistöihin kuuluviin henkilöihin.

VALTIOILLA ON VELVOLLISUUS PUUTTUA VÄKIVALLAN JUURISYIHIN.

...MUTTA NUORET KOKEVAT SUKUPUOLISTUNUTTA VÄKIVALTA

- Sukupuolistunut väkivalta = laaja jatkumo kaikkea vahingoittavaa vallankäyttöä, ahdistelua, häirintää ja syrjintää, joka kytkeytyy sukupuoleen tai seksuaalioikeuksiin
- Nuoret kokevat seksuaalista häirintää yleisimmin puhelimesta, internetissä sekä julkisessa tilassa
 - ...mutta myös kaikilla kouluasteilla!
- Suurelle osalle nuorista seurustelu tuo iloa ja onnellisuutta elämään.
 - ...mutta osa nuorista kokee väkivaltaa seurustelusuhteissaan.
- Nuorten vapaaehtoinen ja suostumuksellinen seksuaalissävytteinen viestintä tärkeää erottaa digitaalisesta väkivallasta.
- Väkivallasta ei usein kerrota eteenpäin kokemukseen liittyvän häpeän vuoksi.

HYVIÄ UUTISIA!

Suomeen tulee viimein
suostumuslaki

SEKSUAALIRIKOSLAIN UUDISTUS

Mikä muuttui?

- Raiskauksen määritelmä pohjautuu vapaaehtoisuuden puutteeseen
- Sukupuoliyhteyden määritelmä laajenee
- Seksuaalisen ahdistelun tunnusmerkistön laajeneminen
- Uusia rikosnimikkeitä (mm. seksuaalinen kajoaminen, lapsenraiskaus, seksuaalisen kuvan luvaton levittäminen)
- Lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän aineiston rikokset osaksi seksuaalirikoksia
- Rangaistukset ankaroituvat, vangitsemisen edellytykset täyttyvät nopeammin

Mikä ei muuttunut?

- Suojaikäraja: 16 vuotta
 - Tai 18, kun epäilty on lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastettava
- Nuorten keskinäisiä suostumuksellisia tekoja ei kriminalisoida
- Työ asenteiden muuttamiseksi yhä tärkeää
 - ...eikä laki ole vielä täydellinen

SEKSUAALIRIKOSLAIN UUDISTUS

<https://oikeusministerio.fi/seksuaalirikoslaki>

RIKOSLAIN UUDET PYKÄLÄT
SEKSUAALIRIKOKSISTA TULIVAT VOIMAAN VUODEN
2023 ALUSSA – MIKÄ MUUTTUU?

© 13.01.2023 11:02

<https://www.riku.fi/uusi-seksuaalirikoslaki-tuli-voimaan-vuoden-2023-alussa-mika-muuttuu/>

**Historiallinen lakiuudistus ankkuroi
raiskauksen suostumuksen puutteeseen –
Amnesty: Uudistus ei ole täydellinen**

<https://www.amnesty.fi/historiallinen-lakiuudistus-ankkuroi-raiskauksen-suostumuksen-puutteeseen-amnesty-uudistus-ei-ole-taydellinen/>

TEEMA 1: SUOSTUMUSKULTTUURI ON POP!

- Väkivaltakulttuurin juurisyinä syvälle juurtuneet sukupuolten väliset epätasa-arvoiset valtasuhteet sekä ahtaat normit
- Sukupuolinormit rajaavat kaikkien elämää → erityisen haitalliset vaikutukset niille, jotka rikkovat normia kaksijakoisesta sukupuolesta
 - Heteronormatiivisuus ja muut risteävät normit (esim. ihonväriin, ikään, toimintakykyyn, uskoon, kehon kokoon, kieleen tai yhteiskuntaluokkaan kytkeytyen)
- Seksuaaliväkivaltaa normalisoivat ja oikeuttavat ns. raiskausmyytit
- Normeja ja myyttejä voidaan – ja tulee – haastaa!
- Teeman harjoituksissa esim. musiikkivideoiden analyysiä, keskustelua suostumuksesta elokuvissa, myytinmurtamista, draamaa, mainosten tekemistä

HARJOITUS: BONGAA VÄKIVALTAKULTTUURI!

Näet seuraavaksi esimerkkiväittämiä, jotka liittyvät arkisiin tapahtumiin, elokuvaan ja sarjoihin. Tarkoituksena on vastata, millaisia niistä olette huomanneet tapahtuvan arjessa, elokuvissa tai sarjoissa.

HARJOITUS: BONGAA VÄKIVALTAKULTTUURI!

- Mitä seuraavista olet huomannut tapahtuvan arjessa, elokuvissa tai sarjoissa?
 - ”Pojat on poikia”
 - Lihavalle hahmolle nauretaan
 - Tytöttely tai huorittelu
 - Homohahmo naisen parhaana ystävänä
 - Ei-toivottu dickpic tai muu kuva
 - Seksistinen vitsi tai huutelu
 - Suutelua tai seksiä jatketaan, vaikka toinen olisi sanonut ei
 - Bonus: Transtaustainen päähenkilö
 - Bonus: Tietää työpaikan puuttumiskeinot häirintään

PURKU: BONGAA VÄKIVALTAKULTTUURI!

- Pohdi oman työsi näkökulmasta:
 - Kuinka tuttuja eri väittämät olivat? Millaisia esimerkkitilanteita niihin liittyy?
 - Mitä tehtävä mielestänne kertoo normeista ja stereotyyppioista? Entä miten ne liittyvät väkivaltaan?
 - Millaisia positiivisia ”bonusväittämiä” haluaisitte nähdä tulevaisuudessa?
- Harjoituksen tavoitteena on tunnistaa, miten väkivaltakulttuuria ylläpitävät normit ilmenevät arjessa ja erilaisissa kulttuuriesityksissä. Lisäksi sen avulla voidaan miettiä tapoja kyseenalaistaa näitä normeja.

TEEMA 2: VAIN KYLLÄ TARKOITTAÄ KYLLÄ!

- Seksuaalikasvatus ja juridiikka erilaisia konteksteja suostumuksen käsittelyssä
- Suostumus vuorovaikutteisena toimintana, jossa tulkitaan toisen halukkuutta tai haluttomuutta seksuaaliseen kanssakäymiseen
 - Kehonkielen, tilanteen tunnustelun ja sanallisen vuorovaikutuksen keskeisyys
 - Suostumuksen puute joko suorana sanallisena kieltäytymisenä tai hienovaraisemmista merkeistä
 - Erilaiset tavat käsitteellistää suostumusta puheessa kuin laissa → ”mitä on hyvä seksi?”, ”mistä sä tykkäät?”, ”onks tää ok?”
- Seksuaaliväkivaltamyttien ja ahtaiden sukupuolinormien toistuminen nuorten omilla puheissa
- Teeman harjoituksissa esim. “stop-leikki”, sananselitystä, keskustelukortit suostumuksesta tukipalveluihin tutustumista ja podcastien kuuntelu

HARJOITUS: TEETÄ JA SUOSTUMUSTA

Katso seuraava videon teen keittämisestä. Video kuvaa sitä, mitä tarkoittaa suostumus ja miten se liittyy seksiin.

Pohdi videon aikana yksi keskeinen ohje, jonka haluaisit jokaisen ”teen keittäjän” tai ”teen juojan” muistavan.

<https://www.youtube.com/watch?v=oQbei5JGiT8>

PURKU: TEETÄ JA SUOSTUMUSTA

- Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä?
 - Eri osapuolet ”keittävät ja juovat teetä” yhdessä. Ei niin, että toinen ”keittää” ja toinen ”juo”.
 - ”Teen juomiseen” liittyy aina valtaa.
- Tehtävää voi jatkaa esimerkkitilanteilla, joissa pohditaan suostumuksesta neuvottelemista:
 - Yhteisen pizzan tilaaminen, yhteiskuvan postaaminen someen, treffipaikan valinta, kumppanin kädestä pitäminen julkisella paikalla jne.

SUOSTUMUS IHMISOIKEUSNORMIEN MUKAAN

- Kunnioittavan ja nautinnollisen seksuaalisen kanssakäymisen lähtökohtana kaikkien osapuolten suostumus!
 - Hiljaisuus tai passiivisuus eivät merkitse suostumusta, vaan suostumuksen antamisen tulee olla aktiivista ilmaisua ja perustua henkilön vapaalle tahdolle.
 - Oman suostumuksen voi peruuttaa milloin tahansa seksuaalisen kanssakäymisen aikana.
 - Suostumus annetaan erikseen kuhunkin seksuaaliseen toimintaan.
 - Suostumusta ei voi päätellä siitä, että henkilö ei ole kieltäytynyt jostakin seksuaalisesta teosta ääneen sanomalla.
 - Suostumusta ei voi olettaa sillä perusteella, että uhri ei vastustellut seksuaalista tekoa fyysisesti.

HARJOITUS: TUTUSTUTAAN TUKIPALVELUIHIN

Tutustu yhteen nuorten esimerkkitilanteeseen seksuaalisuuteen ja sukupuoleen liittyvistä kysymyksistä [Puhutaan suostumuksesta! -materiaalin](#) sivuilla 66-68.

Eläydy nuorten asemaan ja mieti seuraavia kysymyksiä:

- Miten tilanne kytkeytyy tai ei kytkeydy sukupuolistuneeseen väkivaltaan?
- Mistä nuoret voisivat hakea tukea tilanteisiinsa? Vinkkejä tukipalveluista löydät materiaalin sivulta 24.
- Millaisia terveisiä lähettäisitte nuorille, jos kyseessä olisi oma itsenne vuosien takaa?

PURKU: TUTUSTUTAAN TUKIPALVELUIHIIN

- Miltä tehtävän tekeminen tuntui?
- Olivatko tukipalvelut tuttuja entuudestaan? Tiedättekö, miten ne toimivat omalla paikkakunnallanne?
- Millaisia esteitä voi olla sille, että nuoret hakevat tukea pohdintoihinsa?

- Seri-tukikeskukset yli 16-vuotiaille seksuaaliväkivaltaa kokeneille
- Nuoremmilla päivitys ja esim. Tyttöjen/Poikien Talot

TEEMA 3: SYRJINTÄ MUUSIKS, LAIT UUSIKS!

- Suomea pidetään usein ihmisoikeuksien ja tasa-arvon mallimaana, mutta todellisuudessa syrjintä on yhä laajamittaista!
- Lakimuutosten taustalla pitkäjänteinen aktivismi ja usein kansalaisaloitteet
 - 2018: Suostumus2018-kansalaisaloite
 - 2020: OmaTahto2020-kansalaisaloite
 - 2021: Oikeus olla -kansalaisaloite
 - 2023? *Rikkomaton-kansalaisaloite*
- Jokaisella oikeus vaikuttaa seksuaalioikeuksien toteutumiseen omassa elämässään ja laajemmin yhteiskunnassa
- Vaikuttamisen edellytyksenä on, että ihmiset tietävät omista oikeuksistaan!
- Teeman harjoituksissa esim. tietovisa, ajatuskartta itsemääräämisoikeudesta, seksuaalioikeuksien aikajana, aktivisteihin tutustumista ja ”aktivistikortit”

HARJOITUS: SUOSTUMUSKULTTUURIN VAHVISTAJAT

Katso ruotsalaisten FATTA-aktivistien [video](#) ja lue sen jälkeen Kreikan suostumuskampanjoinnista kertova [blogiteksti](#).

Kirjoita sen jälkeen kolme asiaa, jotka suostumusaktivistin olisi hyvä muistaa.

MINÄ SUOSTUMUSKULTTUURIN VAHVISTAJANA

- Jokaisen kasvattajan on hyvä miettiä seksuaalisuuteen ja sukupuoleen liittyviä kysymyksiä ennen teemojen käsittelyä nuorten kanssa.
- Pohdi seuraavia kysymyksiä omien työtehtäviesi ja kokemustesi näkökulmasta. Kirjoita ylös tärkeimpiä ajatuksia kysymyksiin liittyen.
 - Millaisia käsityksiä minulla on seksuaalisuudesta ja sukupuolesta? Mistä nämä kumpuavat?
 - Millä keinoilla huomioin nuorten moninaisuuden omassa puheessani?
 - Miten varmistan, että osallistujat tuntevat olonsa turvalliseksi?
 - Miten voin käsitellä tunteita, joita aiheiden käsittely herättää?
 - Miten luon toivoa aiheiden käsittelyssä?
 - Mistä kaipaamme lisää tietoa? Mistä voisimme saada sitä?

YHTEENVETO: 5 VINKKIÄ SUOSTUMUKSEN KÄSITTELYYN

1. Käsittele suostumusta monipuolisesti ja nautinnon kautta!
2. Ota normit puheeksi ja rohkaise purkamaan niitä!
3. Oleta väkivallan eri osapuolten olevan läsnä!
4. Tiedosta tukipalvelut ja luo toivoa!
5. Tunnista omat vahvuutesi ja kehityksen paikkasi!

1. TAPAAMISEN VÄLITEHTÄVÄ

- Kirjaa pohdintojasi ensimmäisen tapaamisen sisällöistä. Voit miettiä esimerkiksi sitä, mikä oli mielestäsi tapaamisen keskeisin anti, millaisia uusia oivalluksia teit tapaamisen aikana tai millaiset asiat sinua jäivät mietityttämään tapaamisen jälkeen.
- Suunnittele opasta ja materiaalivinkkejä hyödyntäen seksuaalioikeuksia/suostumusta käsittelevä oppitunti tai muu työhösi sopiva kokonaisuus.
- Toteuta tämä tai osa siitä ennen seuraavaa tapaamista. Reflektoi toteutuksen jälkeen seuraavia kysymyksiä:
 - Millaisia oivalluksia osallistujilla heräsi? Millaiset asiat heitä jäivät häiritsemään?
 - Miltä tematiikan käsittely osallistujien kanssa tuntui? Mikä oli helppoa tai vaikeaa?
 - Mitä vahvuuksia ja kehityksen paikkoja sinulla kasvattajana on aihepiiriin liittyen?

KIITOS KIINNOSTUKSESTASI JA ARVOKKAASTA TYÖSTÄSI!

Avaa silmäsi sille todellisuudelle, jossa nuoret elävät! Se ei ole mitään pumpulia.

(opettaja)

Lapsetkin ovat ihmisiä. Puuttukaa asioihin fiksummin ja tehokkaammin!

(nuori)

**LATAA PDF-VERSIO TAI TILAA PAPERINEN
PUHUTAAN SUOSTUMUKSESTA! -MATERIAALI:
WWW.AMNESTY.FI/IHMISOIKEUSKASVATUS**

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

